Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PEDRO CRUZ VILLALÓN
esitatud 11. septembril 2014[1]

Kohtuasi C-419/13

Art & Allposters International BV
versus
Stichting Pictoright,

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaad))

Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused — Direktiiv 2001/29/EÜ — Levitamisõigus — Autorite ainuõigus lubada või keelata oma teoste mis tahes kujul levitamist üldsusele — Õiguste lõppemine — Reprodutseerimisõigus — Uus kuju

1. Kas maaliteose autoriõiguste omaja, kes on andnud oma nõusoleku kujutatud pilti turustada postri kujul, võib keelata sama pildi turustamist lõuendile ülekantult? Menetluses, milles käesolev eelotsusetaotlus on esitatud, tekkis sisuliselt selline küsimus, mille lahendamiseks pakub Hoge Raad Euroopa Kohtule võimalust arendada edasi kohtupraktikat, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas[2].

I. **Õiguslik raamistik**

A. *Rahvusvaheline õigus*

1. Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) autoriõiguse leping[3]

2. Lepingu artikli 1 lõike 4 kohaselt järgivad lepinguosalised Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni (edaspidi „Berni konventsioon”)[4] artikleid 1–21 ja lisa.

3. Lepingu artikkel 6 pealkirjaga „Õigus teose levitamisele” sätestab järgmist:

„1. Kirjandus- ja kunstiteoste autoritel on ainuõigus lubada üldsuse juurdepääsu oma teoste originaalidele ja koopiatele müügi või muu omandiõiguse ülemineku kaudu.

1 — Algkeel: hispaania.

2 — EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230.

3 — Vastu võetud Genfis 20. detsembril 1996. Ühenduse nimel heaks kiidetud nõukogu 16. märtsi 2000. aasta otsusega (EÜT L 89, lk 6; ELT eriväljaanne 11/33, lk 208).

4 — 9. septembri 1886. aasta konventsioon, läbi vaadatud Pariisis 24. juulil 1971 ja muudetud 28. septembril 1979.

2. Käesoleva lepingu sätted ei mõjuta lepinguosaliste vabadust määrata kindlaks võimalikke tingimusi, mille kohaselt lõikes 1 nimetatud õiguse ammendumist kohaldatakse pärast teose originaali või koopia esimest müüki või muud omandiõiguse üleminekut autori loal."

2. Berni konventsioon

4. Berni konventsiooni artikkel 6*bis* pealkirja all „Mittevaralised õigused" sätestab:

„(1) Sõltumatult autori majanduslikest õigustest ning isegi pärast kõnealuste õiguste üleminekut on autoril õigus taotleda vähemalt töö autorsuse tunnustamist ja esitada vastuväiteid asjaomase teose rikkumise, moonutamise või muu muutmise või pahatahtlikul viisil kasutamise suhtes, mis kahjustaks tema au või mainet.

(2) Lõike 1 kohaselt autorile antud õigused säilivad pärast tema surma vähemalt kuni majanduslike õiguste aegumiseni ning neid õigusi võivad kasutada isikud või asutused, keda on selleks volitatud selle riigi õigusaktidega, kus kaitset taotletakse. Kuid need riigid, kelle õigusaktid käesoleva akti ratifitseerimise või sellega ühinemise hetkel ei näe ette kõikide lõikes 1 nimetatud õiguste kaitset pärast autori surma, võivad sätestada, et mõned neist õigustest ei jää kestma peale autori surma.

(3) Käesoleva artikli alusel antud õiguste kaitseks kasutatavaid heastamisvahendeid reguleeritakse selle riigi õigusaktidega, kus kaitset taotletakse."

5. Vastavalt Berni konventsiooni artiklile 12 pealkirjaga „Kohandamis-, arranžeeringu- ja muu muutmise õigus", kuulub „[k]irjandus- ja kunstiteoste autoritele [...] ainuõigus lubada teha nende teoste kohandusi, seadeid ja teoste muid töötlusi".

B. *Euroopa Liidu õigus*

6. Direktiivi 2001/29 põhjenduses 9 on sedastatud, et „[a]utoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste ühtlustamise aluseks peab olema kõrgetasemeline kaitse, sest nimetatud õigused on olulised intellektuaalse loomingu seisukohalt. Nende kaitse aitab tagada loovuse säilimise ja arengu autorite, esitajate, tootjate, tarbijate, kultuuri, tööstuse ja laiema üldsuse huvides. Intellektuaalomand on seetõttu tunnistatud omandi lahutamatuks osaks."

7. Vastavalt direktiivi põhjendusele 10 [peavad autorid ja esitajad] „jätkamaks oma loome- ja kunstilist tegevust, [...] saama oma töö kasutamise eest nõuetekohast tasu, samasugust tasu peavad saama tootjad, et neil oleks võimalik nimetatud tegevust rahastada. […] Intellektuaalomandi õiguste piisav õiguskaitse on vajalik, et tagada nimetatud tasu kättesaamine ning võimaldada kindlustada nendele investeeringutele rahuldav kasum."

8. Direktiivi põhjenduse 28 kohaselt „[hõlmab] [k]äesoleva direktiivi kohane autoriõiguste kaitse [...] ainuõigust kontrollida materiaalsetes esemetes sisalduva teose levitamist. Kui originaalteose või selle koopiate esmamüük ühenduses on toimunud õiguste valdaja poolt või tema nõusolekul, ei ole tal õigust ühenduses kontrollida nimetatud objekti edasimüüki. See õigus jääb aga kehtima, kui originaalteos või selle koopiad müüakse õiguste valdaja poolt või tema nõusolekul väljaspool ühendust […]".

9. Direktiivi põhjenduses 31 on sätestatud, et „[t]uleb tagada õiguste ja huvide tasakaal eri liiki õiguste valdajate huvide vahel, samuti eri liiki õiguste valdajate ning kaitstud objekti kasutajate vahel. Olemasolevad erandid ja piirangud, mis nende õiguste puhul liikmesriikides on ette nähtud, tuleb uut elektroonilist keskkonda arvesse võttes läbi vaadata. Olemasolevad erandite erinevused ja mõne piiratud toimingu piirangud kahjustavad otseselt autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste siseturu

toimimist. Need erinevused võivad muutuda veel häirivamaks seoses teoste piiriülese kasutamise ja piiriülese tegevuse arenguga. Siseturu nõuetekohase toimimise tagamiseks tuleks sellised erandid ja piirangud määratleda ühtlustatumalt. Ühtlustamistase peaks põhinema erandite ja piirangute mõjul siseturu tõrgeteta toimimisele."

10. Direktiivi 2001/29 artikkel 2 pealkirjaga „Reprodutseerimisõigus" sätestab, et „[l]iikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult, on: a) autoritel nende teoste osas; […]".

11. Sama direktiivi artikkel 4 pealkirjaga „Levitamisõigus" sätestab järgmist:

„1. Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste originaalide ja koopiate levitamist üldsusele müümise teel või muul viisil.

2. Levitamisõigus teose originaali või koopiate suhtes ühenduses ei lõpe, v.a juhul, kui õiguste valdaja poolt või tema nõusolekul toimub ühenduses kaitstud objekti esmamüük või muul viisil omandiõiguse üleminek."

C. *Madalmaade õigus*

12. Direktiivi 2001/29 artikli 4 lõige 1 on Madalmaade õigusesse üle võetud Auteurswet'iga (autoriõiguse seadus; edaspidi „Aw").

13. Aw artiklis 1 on autoriõigus määratletud kui kirjandus-, teadus- või kunstiteose autori või tema õigusjärglaste ainuõigus teose avaldamisele või reprodutseerimisele, arvestades seadusega ette nähtud piiranguid.

14. Aw artikli 12 lõike 1 kohaselt tähendab kirjandus-, teadus- või kunstiteose avaldamine „teose avaldamist või reprodutseerimist tervikuna või osaliselt […]".

15. Aw artikkel 12b näeb ette, et kui kirjandus-, teadus- või kunstiteose koopia on autori või tema õigusjärglase poolt või nende nõusolekul esmakordselt liikmesriigis ringlusse lastud, siis ei kujuta kõnealuse koopia muul kujul ringlusse laskmine, välja arvatud rentimine või laenutamine, endast autoriõiguse rikkumist.

II. **Faktilised asjaolud**

16. Stichting Pictoright (edaspidi „Pictoright") on Madalmaade autoriõiguste kollektiivse esindamise organisatsioon, mis kaitseb muu hulgas tunnustatud maalikunstnike pärijate (edaspidi „õiguste omajad") õigusi.

17. Art & Allposters International BV (edaspidi „Allposters") turustab interneti teel kõnealuste kunstnike teoste postreid ja muid reproduktsioone.

18. Isikud, kes soovivad tellida Allpostersilt kunstiteose reproduktsiooni, võivad valida postri, raamitud postri, puidust alusele kinnitatud postri või lõuendile kantud postri vahel. Viimasel juhul on reprodutseerimistoiming järgmine. Paberpostri peale asetatakse plastlaminaat, kujutis kantakse keemilise menetluse abil postrilt lõuendile ja lõuend kinnitatakse puitraamile. Seda menetlust ja selle tulemust nimetatakse „lõuendile kantud reproduktsiooniks" („lõuendile ülekandmine").

19. Kuna Allposters ei täitnud Pictorighti nõudmist, et see lõpetaks tema klientide teostest kõnealuse menetluse teel saadud reproduktsioonide müümise ilma tema loata, esitas Pictoright Allpostersi vastu hagi Rechtbank Roermond'ile (Roermondi esimese astme kohus) nõudega, et lõpetataks autoriõiguste ja õiguste omajate mittevaraliste õiguste igasugune otsene või kaudne rikkumine.

20. See nõue jäeti rahuldamata 22. septembri 2010. aasta kohtuotsusega, mille peale Pictoright esitas apellatsioonkaebuse Gerechtshof te's-Hertogenbosch'ile (Hertogenboschi apellatsioonikohus), kes tegi 3. jaanuaril 2012 kaebust rahuldava kohtuotsuse. Apellatsioonikohus tugines doktriinile, mille oli loonud Hoge Raad 19. jaanuari 1979. aasta kohtuotsuses[5], mille kohaselt juhul, kui õiguste omaja poolt turule viidud koopiat levitatakse avalikult muul kujul, mis toob kaasa uue kasutusvõimaluse sellele, kes algselt turule viidud koopia kõnealust uut kuju levitab, on tegemist Aw artikli 12 tähenduses uue avaldamisega (nn „Poortvlieti doktriin"). Sellest doktriinist lähtuvalt järeldas apellatsioonikohus, et kuivõrd lõuendile ülekantud reproduktsioon eeldab nende postrite, mille kujutis üle kantakse, põhjalikku muutmist, on selle turustamiseks vaja õiguste omajate nõusolekut.

21. Allposters esitas kassatsioonkaebuse Hoge Raadile, väites enda kaitseks, et Poortvlieti doktriini oli kohaldatud alusetult, sest autoriõigustega seonduvad mõisted „õiguste lõppemine" ja „avaldamine" on vahepeal Euroopa tasandil ühtlustatud. Tema arvates lõpeb ainelises esemes sisalduva teose levitamise korral õigus direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 2 tähenduses ainult siis, kui kõnealune koopia on õiguste omaja poolt või tema loal turule viidud. Koopia või eseme võimaliku hilisema muutmisega ei kaasne tema arvates õiguste lõppemisele mingeid tagajärgi.

22. Pictoright omakorda väitis, et kohandamisõigust ei ole ühtlustatud ja seega on Poortvlieti doktriin jätkuvalt kohaldatav. Igal juhul on ta seisukohal, et kõnealune doktriin – eelkõige idee, et materjali (põhimõtteline) muutmine välistab õiguste lõppemise – ühildub ilma probleemideta liidu õigusega.

23. Nendel asjaoludel esitas Hoge Raad käesoleva eelotsusetaotluse.

III. **Esitatud küsimused**

24. 24. juulil 2013 esitatud eelotsuse küsimuste sisu on järgmine:

„1. Kas autoriõiguste direktiivi artiklist 4 tuleneb vastus küsimusele, kas autoriõiguse omaja levitamisõigus on kohaldatav autoriõigusega kaitstava teose reproduktsioonile, mida on autoriõiguse omaja poolt või tema loal Euroopa Majanduspiirkonna riigis võõrandatud ja tarnitud, kui selle reproduktsiooni kuju on hiljem muudetud ja reproduktsioon on muudetud kujul uuesti turule viidud?

2. a. Kui esimesele küsimusele tuleb vastata jaatavalt, siis kas sellisel juhul on asjaolu, et tegemist on muutmisega esimese küsimuse tähenduses, oluline vastamisel küsimusele, kas see takistab või katkestab levitamisõiguse lõppemise autoriõiguste direktiivi artikli 4 lõike 2 tähenduses?

b. Kui teise küsimuse punktile a tuleb vastata jaatavalt, siis milliseid kriteeriume tuleb sellisel juhul kohaldada, et saaks rääkida reproduktsiooni kuju muutmisest, mis takistab või katkestab levitamisõiguse lõppemise autoriõiguste direktiivi artikli 4 lõike 2 tähenduses?

c. Kas kõnealused kriteeriumid jätavad ruumi Madalmaade siseriiklikus õiguses väljatöötatud kriteeriumile, mille kohaselt ei saa levitamisõiguse lõppemisest enam rääkida ainuüksi seetõttu, et edasimüüja andis reproduktsioonidele teise kuju ja levitas neid üldsusele sellel kujul (Hoge Raadi 19. jaanuari 1979. aasta otsus […] Poortvliet)?"

5 — NJ 1979/412, Poortvliet.

IV. **Menetlus Euroopa Kohtus**

25. Menetluses osalesid kirjalikke märkusi esitades põhikohtuasja pooled, Prantsuse valitsus ja komisjon. Nad kõik, ja lisaks Ühendkuningriigi valitsus, osalesid kohtuistungil, mis toimus 22. mail 2014. Kohtuistungil paluti kodukorra artikli 61 lõigete 1 ja 2 kohaselt pooltel vastata kolmele küsimusele: 1) võimaluse kohta, et lõuendile kandmist peetaks teose kohandamiseks Berni konventsiooni artikli 12 tähenduses; 2) kohase tasu põhimõtte võimaliku tähtsuse kohta – levitamisõiguse lõppemise hindamiseks – juhul, kus muutmine tõstab kaitstud teost sisaldava eseme hinda; 3) mittevaraliste õiguste võimaliku asjakohasuse kohta levitamisõiguse lõppemise põhimõtte tõlgendamiseks.

V. **Poolte argumendid**

A. *Esimene eelotsuse küsimus*

26. Esitatud esimese eelotsuse küsimuse kohta täpsustab Allposters kõigepealt, et „kuju muutmise" all tuleb mõista autoriõigusega kaitstud teose kandja, mitte aga kõnealuse teose kujutise muutmist. Pärast seda selgitust väljendab ta seisukohta, et küsimusele tuleks vastata jaatavalt. Tema arvates ei ole käesoleval juhul muudetud mitte teost, vaid selle kandjat, mistõttu on kohaldatav direktiivi 2001/29 artikkel 4, millega ühtlustati täielikult nii levitamisõigus (lõige 1) kui ka levitamisõiguse lõppemise põhimõte (lõige 2), mistõttu ei ole liikmesriikidel mingit kaalutlusruumi erandeid teha.

27. Pictoright omakorda kaldub eitava vastuse poole, sest tema arvates käsitleb direktiivi 2001/29 artikkel 4 ainult juhtu, kus kaitstud teose reproduktsiooni ei ole muudetud. Selle kohta väidab ta, et selle artikli lõike 2 sisust nähtub, et levitamisõiguste lõppemise põhimõte kehtib „objekti", see tähendab „teose originaali või […] koopiate" kohta, ilma et see mõiste hõlmaks lõuendile üle kantud reproduktsioone, kuna need erinevad oluliselt originaalidest või nende koopiatest oluliste muudatuste tõttu, mis tehakse postritesse lõuendile ülekandmise menetluse käigus.

28. Pictoright viitab doktriinile ja kaubamärgiõigust käsitlevatele liidu õigusnormidele, tuginedes direktiivi 2008/95/EÜ[6] artikli 7 lõikele 2 ja määruse (EÜ) nr 207/2009[7] artiklile 13, mis praktiliselt kattuvad, sätestades, et kaubamärgiga antud õiguse lõppemist „ei kohaldata, kui omanikul on õiguslik põhjendus olla vastu kaupade täiendavale turustamisele, eriti kui kaupade olukord on pärast turuleviimist muutunud või kahjustada saanud". Selle põhjal on ta seisukohal, et liit ei ole kohandamisõigust autoriõiguste valdkonnas ühtlustanud, kuigi ta on WIPO lepingu heakskiitmisega kohustunud järgima Berni konventsiooni artiklit 12, millega tunnustatakse kirjandus- või kunstiteoste autorite ainuõigust lubada teha nende teoste kohandusi, seadeid ja muid töötlusi.

29. Prantsuse valitsus piirdus oma väidetes selle esimese küsimusega, olles seisukohal, et sellele tuleb vastata koos teise eelotsuse küsimuse punktis a esitatud küsimusega. Tema arvates tuleneb direktiivi 2001/29 artikli 4 lõigetest 1 ja 2 selle direktiivi põhjenduse 28 valguses, et kaitstud teose autoril on ainuõigus lubada või keelata iga teost või selle koopiat sisaldava materiaalse eseme või objekti esmalevitamist müümise teel või muul viisil. Seepärast on levitamisõigus tema arvates lõppenud ainult siis, kui õiguse omaja on teostanud selle materiaalse eseme või selle objekti esmamüügi või omandiõiguse muul viisil ülemineku või andnud selleks oma nõusoleku.

6 — Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2008. aasta direktiiv kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (ELT L 299, lk 25).

7 — Nõukogu 26. veebruari 2009. aasta määrus ühenduse kaubamärgi kohta (ELT L 78, lk 1).

30. Käesoleva asja suhtes on Prantsuse valitsus seisukohal, et teose või teose koopia lõuendile ülekandmine tähendab uue objekti loomist, mille reprodutseerimist ja levitamist võib lubada või keelata ainuõiguste omaja. Asjaolu, et teos on turule viidud teisel kujul, ei ole tema arvates lõpetanud õiguste omaja levitamisõigust ainuõigusena uue eseme suhtes.

31. Prantsuse valitsuse arvates on see tõlgendus ainsana kooskõlas direktiivi 2001/29 eesmärgiga tagada autoritele nende õiguste kõrgetasemeline kaitse ja kohane tasu nende teoste kasutamise eest. Seda kinnitab tema arvates asjaolu, et lõuendile ülekandmise toiming puudutab mitte ainult autorite ainuõigust teose levitamisele, vaid ka autoriõiguse teisi aspekte nagu reprodutseerimise ja kohandamise ainuõigused, kuigi viimast liidu õigus formaalselt ei tunnusta.

32. Ühendkuningriigi valitsus väitis kohtuistungil, et mõiste „üldsusele levitamine" hõlmab ainult objekti omandiõiguse üleminekut puudutavaid toiminguid. Raskus võiks tema arvates tekkida siis, kui objekt on turule viidud autori loaga, seda muudetakse selliselt, et erinevat objekti luues originaalteost ei mõjutata, nagu on see tema arvates ajakirjas avaldatud fotodest kollaaži valmistamise korral. Tema arvates on siiski seda tüüpi juhtudel levitamisõigus juba lõppenud.

33. Ühendriigi valitsus on seisukohal, et Euroopa Kohus peab selle õiguse lõppemise tingimuste kindlaksmääramisel olema väga ettevaatlik. Tema arvates ei tohiks jõuda järeldusele, et õigus ei lõpe, kui teose koopiaid kasutatakse uuesti või lastakse uuesti ringlusse erineval kujul. Tema arvates on teose loaga esmamüügi puhul põhiküsimus, kas uue kauba tootmine eeldab autori intellektuaalse loomingu ilma loata reprodutseerimist. Kui see nii ei ole, siis ei takista miski, et ostja võiks kaupa kasutada nii, nagu heaks arvab.

34. Komisjon omakorda teeb ettepaneku vastata esimesele küsimusele, et direktiivi 2001/29 artikkel 4 on kohaldatav sellisele olukorrale nagu põhikohtuasjas, ja eelkõige, et asjaomaste õiguste omajad võivad põhimõtteliselt tugineda selle artikli lõikes 1 määratletud levitamisõigusele. Tema arvates tuleb levitamisõigust tõlgendada laiendavalt, võttes arvesse nii artikli 4 lõikes 1 kasutatud väljendeid „üldsusele levitamine" ja „oma teoste originaalid ja koopiad" kui ka direktiivi 2001/29 eesmärki, s.o tagada autoritele kõrgetasemeline kaitse.

35. Komisjon leiab, et kuju muutmine lõuendile ülekandmise tulemusel ei takista pidamast tulemust teose „koopiaks" direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 1 tähenduses. Olenevalt muutmisest on tulemus tema arvates kas postriga identne koopia või siis originaalteose uus reproduktsioon, mida tuleks samuti pidada „koopiaks". Mõlemal juhul on tema arvates õiguste omajal ainuõigus lubada või keelata lõuendile ülekandmise tulemuse levitamist.

B. *Teine eelotsuse küsimus*

36. Allposters teeb ettepaneku vastata teise eelotsuse küsimuse punkti a küsimusele eitavalt. Tema arvates on õiguse lõppemise põhimõtte katkestamine kaitstud teose kandja muutmise korral vastuolus kaupade vaba liikumise põhimõttega ja autoriõiguste mõttega. Õigus kasutada kaitstud objekti ärieesmärgil piirdub tema arvates seega objekti esmase levitamisega, mis tagab õiguse omajale tulu.

37. Allposters juhib tähelepanu asjaolule, et autoriõiguste valdkonnas eristatakse kehalist objekti (*corpus mechanicum*) ja mittemateriaalset loomingut (*corpus mysticum*), kusjuures viimane ainsana kujutab endast teost autoriõiguse tähenduses ja saab autoriõigusega kaitse. Allpostersi arvates tuleks teose sisu vaadelda sõltumatult selle kandjast, mis ei ole „intellektuaalse loomingu enda" element. Tema arvates tähendab käesoleval juhul lõuendile ülekandmine *corpus mechanicum*'i muutmist, kuna paber asendatakse lõuendiga, kuid *corpus mysticum* püsib muutumatuna. Kuivõrd autoriõiguste seisukohast ei ole kaitstud teose reproduktsiooni muudetud, ei mõjuta selle kandja muutmine õiguste lõppemise põhimõtte kohaldamist ega katkesta seda.

38. Allposters on seisukohal, et eespool esitatud kaalutlused ei kehti ainult erandjuhul, kui kandja muutmisega rikutakse autoriõiguse omaja mittevaralisi õigusi, mis kaitsevad teose terviklikkust ja mis kohtupraktika kohaselt laienevad nii originaalteostele kui ka nende reproduktsioonidele, ilma et need piirduksid teose esmaturustamisega. Tema arvates ei ole käesoleval juhul aga sellega tegemist.

39. Kuna Allposters teeb ettepaneku vastata teise eelotsuse küsimuse punkti a küsimusele eitavalt, loobub ta vastamast punktide b ja c küsimustele, väites siiski, et Poortvlieti doktriin ei kehti ja et see on direktiivi 2001/29 artikli 4 lõikega 2 vastuolus.

40. Arvestades esimese küsimuse kohta Pictorighti tehtud ettepaneku sisu, väidab ta teise küsimuse kohta ainult teise võimalusena, et teoses muudatuse tegemine takistab või katkestab levitamisõiguse lõppemise. Sellega seoses tuletab ta meelde, et direktiiv 2001/29 lähtub kõrgest kaitsetasemest ja et pealegi tuleb õiguste lõppemist kui õiguste omaja levitamisõiguse piiramist tõlgendada kitsalt.

41. Tema arvates on autoriõiguste omajal õigus otsustada mitte ainult, *kas*, vaid ka *millisel kujul* ta soovib oma teost ringlusse lasta, nii et ta võiks seada tingimusi litsentsidele, mida ta annab. Pictorighti arvates analoogselt liidu kaubamärgiõigusega ei õigusta miski, et autoriõiguse omaja peaks sallima oma teose – või selle koopia – edasist turustamist, kui on muudetud tema teose reprodutseerimise olekut, sest muidu võiks see põhjustada tegelikku kahju kunstniku mainele, tema margi kuvandile ja tema teose eksklusiivsusele, mis ei oleks kooskõlas Berni konventsiooni artikliga 12.

42. Teise eelotsuse küsimuse punktide b ja c küsimuste kohta leiab Pictoright, et vastavalt kohtuotsusele Peek & Cloppenburg[8] tuleks jätta liikmesriikide valida, milliseid kriteeriume nad soovivad kohaldada selleks, et kindlaks määrata, kas tegemist on reproduktsiooni kuju muutmisega, mis takistab või katkestab õiguste lõppemise direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 2 tähenduses.

43. Teise võimalusena teeb Pictoright ettepaneku, kas kehtestada kriteeriumid, mille järgi kohaldada Berni konventsiooni artiklit 12, mis annab teose autorile ainuõiguse lubada teha teoste mis tahes kohandusi, seadeid ja töötlusi, või siis kehtestada kriteeriumid, mis on võrreldavad sama konventsiooni artikli 6*bis* kriteeriumidega, nähes ette, et tegemist on reproduktsiooni kuju muutmisega, mis võib takistada või katkestada õiguste lõppemise, kui kõnealune muutmine on vastuolus autori mittevaraliste õigustega kõnealuse artikli 6*bis* tähenduses. Tema arvates jätaksid need kriteeriumid ruumi Poortvlieti doktriini kohaldamiseks.

44. Ühendkuningriigi valitsus on seisukohal, et teose kohandamine eeldab teose teatud vormis reprodutseerimist, millega ei ole aga tegemist lõuendile ülekandmise korral, kuna ülekandmine ei eelda piisavat intellektuaalset loomingut ja originaalsust. Pealegi, kuivõrd ei ole reprodutseerimist, oleks tema arvates ebaoluline, et kaitstud teost sisaldava eseme hind tõuseb, sest kohane tasu oleks juba saadud originaaleseme müügist. Lõpuks ei ole tema arvates direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 2 tõlgendamiseks vaja arvesse võtta ka mittevaralisi õigusi.

45. Komisjon analüüsib teise küsimuse kõiki kolme küsimust koos, tehes ettepaneku kõigepealt analüüsida direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 2 õiguse lõppemise põhimõtte esemelist kohaldamisala, lähtuvalt selles artiklis kasutatud mõiste „objekt” tõlgendamisest. Grammatilisest, seadusandlikust, võrdlevast ja kohtulikust tõlgendusest lähtudes järeldab komisjon, et „objekti” all tuleb mõista teost või selle koopiat, mis on integreeritud materiaalsesse esemesse, mis kujutab autori intellektuaalset loomingut, mille õigusliku kaitse tagamist direktiiviga 2001/29 taotletakse.

8 — Kohtuotsus C-456/06, EU:C:2008:232, punktid 31 ja 34.

46. Komisjon leiab seejärel, et kuju muutmine on oluline kriteerium õiguse lõppemise hindamiseks. Kui „objekti” kuju on pärast õiguste omaja nõusolekul toimunud esmamüüki EMP-s teatud viisil muudetud, siis on otsustav kriteerium selleks, et kindlaks määrata, kas õigus on lõppenud või mitte, see, kas pärast seda muutmist on tegemist endiselt sama materiaalse esemega, mis kujutab autori intellektuaalset loomingut, või kas muutmine on niisugune, et tegemist on muu, teistsugusel kujul materiaalse esemega, mis kujutab seda loomingut. Esimesel juhul kuuluks levitamine eelnevalt antud nõusoleku alla. Teisel juhul ei oleks õigus lõppenud ja õiguste omajate huvid, mida direktiiviga 2001/29 tahetakse kaitsta, õigustaks erandi tegemist kaupade vabast liikumisest.

47. Mis puutub võimalusse kohaldada Poortvlieti doktriini, siis komisjon väidab, et kohtupraktika kohaselt reguleerib sellisel juhul nagu käesolevas kohtuasjas õiguse lõppemise küsimust täielikult liidu õigus. Seega on tema arvates siseriikliku kohtu kindlaks määrata, mil määral on see doktriin kooskõlas direktiiviga 2001/29 sellele Euroopa Kohtu antud tõlgenduses, ja tagada liidu õiguse täielik toime.

VI. **Õiguslik hinnang**

48. Sisuliselt on käesolevas menetluses esitatud põhiküsimus, kas antud nõusolek kunstiteose reproduktsiooni postri kujul levitamiseks hõlmab ka selle levitamist lõuendi kujul.

A. *Esialgsed kaalutlused*

49. Vastavalt käesolevat eelotsusetaotlust sisaldavas kohtumääruses toodud vaidluse asjaolude kirjeldusele, nagu ka poolte kirjalikes seisukohtades ja avalikul kohtuistungil esitatud teabele näib selge, et Pictorighti ja Allpostersi vahel ei ole mingit ärilist seost. Autoriõiguste omajad on kindlasti lubanud vaidlusaluste maalide reprodutseerimist postri kujul, kuid seda õigust ei omandanud mitte Allposters. Allposters omandab turul postrid, mida turustab see, kes on saanud loa vaidlusaluseid maale sel kujul reprodutseerida, ja toodab nendest lõuendeid, mida ta omakorda pakub turul.

50. Samuti näib selge, et levitamisõigus postrite suhtes lõppes iseenesest hiljemalt nende omandamisega Allpostersi poolt. Probleem on aga selles, et Allposters teeb reproduktsioone lõuendile, ja nimelt postritest, mille suhtes on levitamisõigus lõppenud. Sellest tuleneb, et Allpostersi tegevus ei piirdu levitamisega, vaid et ta teeb eelnevalt kõnealuste postritega käsitsi töötlemise tööd, mille tulemusel tekib, ütleme nii, teistsugune toode.

51. Sellest vaatepunktist tekib küsimus, kas ei oleks võinud tõstatada probleemi seoses reprodutseerimisõigusega, see tähendab, kas Allposters oli omandanud õiguse reprodutseerida kõnealuseid teoseid lõuendil õiguspäraselt või mitte, kusjuures selles suhtes ei ole oluline, kas ta teeb seda otse või paberil reproduktsioonide käsitsi töötlemise teel.

52. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei esita oma küsimust direktiivi 2001/29 tõlgendamise kohta mitte sellest vaatenurgast, see tähendab reprodutseerimisõigust puudutavalt. Küsimus esitatakse levitamisõiguse kohta, see tähendab, kas Pictoright võib tugineda oma nõude alusena õigusele kontrollida kõnealuste maaliteoste levitamist kui „mitte lõppenud” õigusele, et takistada oma teoste turustamist tekstiilkandjal.

53. Minu ettepanek jätab seega kõrvale igasugused kaalutlused, mis põhinevad direktiivi 2001/29 artiklis 2 tunnustatud reprodutseerimisõigusel, et analüüsida Hoge Raadi esitatud tõlgendamisküsimust sellest küljest, millele ta on ise viidanud, see tähendab seoses levitamisõigusega, mis on sätestatud sama direktiivi artiklis 4.

B. *Esimene küsimus*

54. Pictoright leiab, et lõuendile ülekandmine tähendab „originaali või teose koopia" muutmist ja seega eeldab teose „kohandamist", nii et küsimus jääb tema arvates välja direktiivi 2001/29 kohaldamisalast, mis ei hõlma kohandamisõigust. Teisisõnu, Pictorighti arvates mõjutab lõuendile ülekandmine *teost*, mitte üksnes *objekti* või materiaalset kandjat, millel seda kujutatakse.

55. Allposters, komisjon ja Prantsuse valitsus väidavad vastupidi, et lõuendile ülekandmine tähendab *objekti* ehk materiaalse kandja muutmist, nii et tegemist on nende arvates „levitamise", mitte „kohandamise" juhuga, ning järelikult on direktiiv 2001/29 kohaldatav.

56. Kõigepealt peame seega lahendama küsimuse, kas faktiline juhtum, mille üle peab eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustama, on või ei ole teose „kohandamine", sest sel juhul ei oleks kohaldatav direktiiv 2001/29, kuna see direktiiv ei käsitle niinimetatud „kohandamisõigust", mis on liidus tagatud Berni konventsiooniga.

57. Berni konventsiooni artikkel 12 jätab autoritele „ainuõiguse lubada teha nende teoste kohandusi, seadeid ja teoste muid töötlusi". Minu arvates ei vasta põhikohtuasja faktiline juhtum „kohandamise" juhule. „Kohandamine" puudutab „teost" ennast kui kunstiloomingu tulemust. Tüüpiline juhus oleks kirjandusteose *kohandamine* filmile – protsess, mille alusel kirjandusgeeniuse kunstitoode muudetakse filmikunsti tooteks, see tähendab kunstiväljenduseks, mis *loob uuesti* selle teose sisu oma keeles ning oma kontseptuaalses ja väljenduslikus maailmas, mis erinevad sellest, milles see oli algselt loodud.

58. Just *keelte* ja kunstitehnikate mitmekesisuses seisnebki üks „kohandamise" kui kunstiloome sisu erinevate kunstide ainuomastele väljendusviisidele *kohaseks muutmise* protsessi aluseid. Üks teine selle alustest seondub kohandamise kui loomeavaldustehnikaga, millega ei taheta mitte niivõrd kohandada teost teise kunstikeele väljendusomadustele, kuivõrd *sekkuda* teosesse endasse, tehes sellest oma enda keeles erineva teose, ainult ähmaselt äratuntavana selle originaalses avaldumisvormis.

59. Käesoleval juhul näib mulle selge, et lõuendile ülekandmine ei mõjuta reprodutseeritavat kujutist, see tähendab „teost" ehk kunstiloomingu tulemust. Pigem vastupidi, ülekandmise eelis seisnebki just selles, et originaalkujutis reprodutseeritakse täpselt lõuendile. Nii ei kanta ühelt poolt originaalteost üle sellest keelest, milles see loodi, erinevasse kunstikeelde, ega teiselt poolt ei moonutata kujutist ega jäeta välja selle koostiselemente ega lisata kunstniku loomingule võõrelemente. Tegemist on sellega, et saavutada, et teos oleks originaaliga võimalikult suures osas identne.

60. Nendel asjaoludel leian, et põhikohtuasjas arutatav faktiline juhtum ei saa kuuluda mõiste „kohandamine" alla.

61. Seega tuleb mõista, et kui eelotsusetaotluse esitanud kohus kinnitab oma esimeses küsimuses, et „reproduktsiooni kuju on […] muudetud", ei tähenda see, et täheldatud muutus tähendaks „kohandamist" Berni konventsiooni artikli 12 tähenduses. „Kuju muutmist" tuleb mõista pigem teose *kandja*, mitte teose kui sellise enda, see tähendab kui kunstiloome toote muutmisena.

62. Nendel asjaoludel ei ole oluline, kas kohandamisõigus on või ei ole ühtlustatud või kas tuleb kohaldada Berni konventsiooni artiklit 12. Oluline on ainult, et vaadeldav õigus oleks direktiivi 2001/29 artiklis 4 ette nähtud õigus – s.o õigus, millega tunnustatakse selle omajate ainuõigust lubada või keelata kaitstud teose originaali või koopiate igasugusel kujul üldsusele levitamist – ja et vastavalt kohtupraktikale ja selle direktiivi eesmärgile endale võib mõista, et

kõnealuse artikliga on täielikult ühtlustatud levitamisõiguse lõppemise põhimõte,[9] olenemata sellest, et ka kohtupraktika kohaselt tuleb direktiivi 2001/29 „tõlgenda[da] [...] kogu ühenduses autonoomselt ja ühetaoliselt”.[10]

63. Kokkuvõttes tuleks esimesele küsimusele vastata jaatavalt; see tähendab nii, et õigus, millega on tegemist *a quo* kohtumenetluses, on „levitamisõigus” konkreetsete koopiate suhtes, millel on kujutatud reprodutseeritud kunstiteos, ning seepärast on kohaldatav direktiivi 2001/29 artikkel 4.

C. *Teine küsimus*

1. „Kuju muutmise” olulisus

64. Seejärel tuleb analüüsida kohtuasja keskset küsimust, s.o, kas „kuju muutmine” (*id est* reproduktsiooni materiaalse kandja muutmine) takistab või katkestab levitamisõiguse lõppemise direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 2 tähenduses.

65. Tuleks tagasi tulla selle sätte sõnastuse juurde:

„Levitamisõigus teose originaali või koopiate suhtes ühenduses ei lõpe, v.a juhul, kui õiguste valdaja poolt või tema nõusolekul toimub ühenduses kaitstud objekti esmamüük või muul viisil omandiõiguse üleminek.”

66. Kogu raskus seisneb selle kindlaksmääramises, kas mõiste „objekt” tähendab sellisel juhul nagu käesolevas asjas kunstiloomet või selle materiaalset *kandjat*. Öeldu põhjal näib selge, et tegemist on teise juhuga, nagu leiavad ka Allposters, Prantsuse valitsus ja komisjon.

67. Kõnealune objekt ei saa selgelt olla *teos* kui *corpus mysticum*, sest autoriõigus *teosele* selliselt mõistetuna „lõpeb” üksnes kõnealuse õiguse omandi üleminekuga, samas kui levitamisõigus lõpeb millegi tingimata erineva – just nimelt selle objekti, millele teos on reprodutseeritud – omandi üleminekuga.

68. Teisisõnu: kui objekti (materiaalse kandja) omandiõigus on üle antud, lõpeb levitamisõigus, kuid mitte autoriõiguse omandiõigus, mille *esemeks* on endiselt kunstilooming.

69. Minu arvates kinnitab seda tõlgendust direktiivi 2001/29 enda põhjenduse 28 sisu, milles on kinnitatud, et autoriõiguste kaitse „hõlmab ainuõigust kontrollida *materiaalsetes esemetes*[11] sisalduva teose levitamist”, sätestades seejärel, et kui „originaalteose või selle koopiate esmamüük ühenduses on toimunud õiguste valdaja poolt või tema nõusolekul, ei ole tal õigust ühenduses kontrollida *nimetatud objekti*[12] edasimüüki”, selge viitena sellele „materiaalsele esemele”.[13]

70. Nendel tingimustel leian, et teise küsimuse punktile a tuleks vastata nii, et „kuju muutmine” on oluline selleks, et kindlaks määrata, kas see takistab või katkestab õiguste lõppemise direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 2 tähenduses. Ja seda seepärast, et levitamisõigust võib loovutada iga võimaliku materiaalse kandja suhtes või ainult teatud kindlate kandjate suhtes.

9 — Sama moodi kohtuotsus Laserdisken (C-479/04, EU:C:2006:549), punktid 23–25.

10 — Kohtuotsus Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465), punkt 27.

11 — Kohtujuristi kursiiv.

12 — Kohtujuristi kursiiv.

13 — Nii otsustas Euroopa Kohus kohtuotsuses UsedSoft (C-128/11, EU:C:2012:407), punkt 60.

2. Asjakohased kriteeriumid selleks, et kindlaks määrata, kas tegemist on „kuju muutmisega”

71. Seejärel tuleb vastavalt teise küsimuse teisele punktile kindlaks teha, „milliseid kriteeriume tuleb sellisel juhul kohaldada, et saaks rääkida reproduktsiooni kuju muutmisest, mis takistab või katkestab levitamisõiguse lõppemise autoriõiguste direktiivi artikli 4 lõike 2 tähenduses”.

72. Komisjoni arvamuse kohaselt tuleks selles suhtes lähtuda kõnealuse muutmise astmest, sest otsustav on kindlaks määrata, „kas pärast muutmist on tegemist endiselt *sama* materiaalse esemega, mis kujutab autori intellektuaalset loomingut, või kas asjaomase eseme muutmisega on loodud *teine* materiaalne ese, mis kujutab seda loomingut teistsugusel kujul”. [14]

73. Minu arvates on käesoleval juhul kunstnike intellektuaalse loomingu materiaalse kandja muutmise kvaliteet sellist laadi, et võiks koguni väita, et tegelikult tähendab Allpostersi tehtud toiming kaitstud intellektuaalsete loometeoste uut reprodutseerimist.

74. Kõnealuse toiminguga kantakse algselt paberile reprodutseeritud kujutis lõuendile, mis eeldab selle materiaalse kandja, millel maaliteoste levitamiseks on antud luba, ilmset muutmist. Selle muutmise teeb ainulaadseks see, et lõuendile ülekandmisega ei kanta kujutist üle mis tahes kandjale, vaid just sama liiki kandjale, millel on kujutatud originaalteos. Seoses sellega tuleks minu arvates küsida, kas tegemist on tegelikult levitamisõiguse või pigem koguni reprodutseerimise õigusega kunstiteosele tervikuna – see tähendab teatud tervikule, mis koosneb kujutisest, mis on kujutatud kindlal kandjal. Teisisõnu võiks väita, et Allposters ei piirdu algselt lõuendil kujutatud pildi levitamisega paberil, vaid tegelikult reprodutseerib kunstiloomet tervikuna. Ta ei turusta lõppkokkuvõttes *maali kujutist*, vaid *maali endaga samaväärset asja*.

75. Kui aga see viimati nimetatud kaalutlus kõrvale jätta ja vastavalt sõnastusele, milles Hoge Raad selle eelotsuse küsimuse esitas, nagu ma viitasin punktides 49–53, peab Euroopa Kohtu vastus piirduma selle kindlaksmääramisega, kas selle kohtuasja asjaoludel teose muutmine Allpostersi poolt tähendab materiaalse kandja muutmist nii oluliselt, et see tähendab vähemasti selliste reprodutseeritud teoste levitamist, mille suhtes ei ole Pictorightile direktiivi 2001/29 artikliga 4 tagatud õigus lõppenud.

76. Nendel tingimustel näib mulle ilmne, et kõnealune muutmine on piisavalt oluline ja kvalifitseeritud selleks, et saaks järeldada, et Pictorighti levitamisõigust ei saa pidada selle suhtes lõppenuks. Olulisus tuleneb asjaolust, et see muutmine ei ole mitte levitatava teose materiaalse kandja suvaline muutmine, vaid just sellise kandja kasutamine, mis on sama laadi kui see, millel intellektuaalne loometeos algselt on kujutatud. See asjaolu teeb käesoleva kohtuasja väga eriliseks, eristades seda nendest juhtudest, kus intellektuaalse loometeose levitamiseks kasutatud kandja on sellist laadi, et ei või põhjustada segiajamist originaalteosega. Sellise juhtumiga on tüüpiliselt tegemist *kollaažide* puhul, millele viitab Ühendkuningriigi valitsus.

77. Sellest peab minu arvates piisama, et järeldada, et kohtuasja asjaoludel on Allpostersi tehtud muudatus piisavalt oluline leidmaks, et kaitstud teose materiaalset kandjat on põhimõtteliselt muudetud, et välistada levitamisõiguse lõppemine. Lisaks sellele kaalutlusele leian, et oleks lubamatu otsustada üldistavalt tingimuste üle, mis peavad olema üldjuhul täidetud, et hinnata, kas tegemist on piisava muudatusega selleks, et välistada levitamisõiguse lõppemine. Käesoleval juhul on tegemist vastupidi õigusakti sätte ulatuse kindlaksmääramisega konkreetses kohtuasjas, mida võib teha ainult igal üksikjuhul eraldi, edasistes kohtumenetlustes konkreetsetes ja eraldi kohtuvaidlustes.

14 — Komisjoni kirjalikud märkused, punkt 59. Kursiiv originaalis.

78. Üldkokkuvõttes leian, et käesolevas kohtuasjas ei lõppenud Pictorighti õigus kontrollida asjaomaste teoste reproduktsioonide levitamist postrite esmamüügiga, kuna see, mida Allposters kavatseb levitada, on selgelt „teine asi", olenemata sellest, et see „teine asi" on saadud viidatud postrite töötlemise teel – s.o juhuslik asjaolu, mis ei saa olla määrav.

3. Kohtuasja seisukohast oluline siseriiklik kohtupraktika ja selle kooskõla liidu õigusega

79. Kolmas ja viimane küsimustest, millest koosneb teine eelotsuse küsimus, puudutab Madalmaade kohtupraktika (Poortvlieti doktriin) kooskõla liidu õigusega.

80. Vastavalt Hoge Raadi selgitustele väidetakse kõnealuses doktriinis, et põhimõtteliselt „uue avaldamisega […] on tegemist siis, kui õiguste omaja poolt turule viidud koopiat levitatakse avalikult muul kujul, mis toob kaasa uue kasutusvõimaluse sellele, kes algselt turule viidud koopia kõnealust uut kuju levitab". [15]

81. Nendel tingimustel näib ilmne, et Euroopa Kohtul ei paluta otsustada siseriikliku kohtupraktika õigsuse üle. Tal tuleb ainult osutada eelotsusetaotluse esitanud kohtule, et tema ülesanne on kindlaks määrata, kas see kohtupraktika on või ei ole kooskõlas liidu õigusega, arvestades direktiivi 2001/29 tõlgendamist Euroopa Kohtu poolt ja lähtudes kriteeriumidest, mis talle kõnealuse direktiivi kohaldamiseks vaidlusalusele juhtumile antakse.

VII. **Ettepanek**

82. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikkel 4 reguleerib küsimust, kas autoriõiguste omaja levitamisõigust võib teostada sellise autoriõigustega kaitstud teose reprodutseerimise suhtes, mis on autoriõiguse omaja poolt või tema loal Euroopa Majanduspiirkonnas võõrandatud ja tarnitud, kui selle reproduktsiooni kuju on hiljem muudetud ja reproduktsioon on muudetud kujul uuesti turule viidud.

2. a. Asjaolu, et tegemist on muutmisega esimese küsimuse tähenduses, on oluline selleks, et vastata küsimusele, kas see takistab või katkestab levitamisõiguse lõppemise kõnealuse direktiivi artikli 4 lõike 2 tähenduses.

   b. Sellisel juhul nagu põhikohtuasjas välistab muutmine, mis seisneb originaalteosega sama laadi materiaalse kandja kasutamises, levitamisõiguse lõppemise direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 2 tähenduses.

   c. Seda, kas eespool öeldu jätab ruumi Madalmaade siseriiklikus õiguses väljatöötatud kohtupraktika kriteeriumi jaoks, hindab siseriiklik kohus.

15 — Eelotsusetaotluse punkt 3.3.